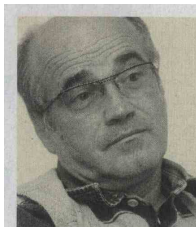

Dr. Bogomir Kovač: Saga o LB in NLB

Dobili smo nesporen dokaz za enega največjih poosamosvojitvenih porazov slovenske politike

Sodba velikega senata Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP), ki je Sloveniji naložilo poplačilo obveznosti do varčevalcev Ljubljanske banke (LB), pomeni troje. Prvič, da so politiki in bančne oblasti v Sloveniji nagnjeni k politični ponižavosti. Drugič, da je saga o LB in NLB dejansko zgodba o vzponu in padcu nove države. In tretjič, da se političnoekonomski logiki »izbrisov« vedno znova ponavljajo. Sodbe ESČP so dejansko obsodba osamosvojitvenega nacionalizma in čudaškega razumevanja človekovih pravic, pa tudi svobode in morale. Dobili smo nesporen dokaz za enega največjih poosamosvojitvenih porazov slovenske politike.

Zgodba ni nova, epilog pa je v veliki meri pričakovan, moralno, politično in ekonomsko. Zdi se, da je saga o LB stoletna zgodba slovenske državnosti. Ljubljanska kreditna banka (1900) velja za pravo začetnico slovenskega bančništva in razvoja podjetništva. Sredi petdesetih, po drugi svetovni vojni, je nastala Komunalna banka Ljubljana, vlada Staneta Kavčiča pa jo je postavila za finančno hrbtenico slovenskega gospodarstva. V naslednjih dvajsetih letih je LB postala najuglednejša banka SFRJ. Prek nje se je širil vpliv slovenskih podjetij, blagovnih znamk, pa tudi zaupanje varčevalcev, še posebej deviznih.

Po razpadu države je bila LB dvakrat predmet pomembne politične intervencije slovenskih oblasti. Najprej z ustavnim zakonom v letih 1991 in 1994, kjer smo opredelili teritorialni princip poslovanja bank, s statusno spremembo LB v NLB pa smo zabrisali povezanost med slovensko NLB in starimi LB na območju SFRJ. Od LB je ostala na Hrvaškem in v BiH samo še pravna lupina. Vlade so doma NLB zapletle v problematično privatizacijo z belgijsko KBC, dvakrat pa je končala v sanacijskem drobovju »slabe banke«.

Toda zgodovina (N)LB pozna dve različni obdobji. V socializmu je prevladala poslovna logika nad politično. LB je bila razvojno jedro slovenskega gospodarstva in promotor slovenskih političnih interesov v Jugoslaviji. Nasprotno pa so v tranzicijskem tržnem gospodarstvu prevladali politični interesi nad poslovnimi. Obveljalo je stališče, da je NLB nova pravna in poslovna

oseba na ozemlju Slovenije, terjatve in obveznosti v drugih delih bivše SFRJ pa so ostale poslovno zamrznjene v stari LB.

Slovenski politiki so želeli prekiniti denarna in bančna razmerja s SFRJ. Zato od leta 1991 poudarjamo teritorialni princip. NLB kot slovenska banka servisira varčevalce in podjetja v Sloveniji. Vse druge terjatve in obveznosti v državah bivše SFRJ naj bi poravnali s sporazumom o njenem nasledstvu. Težave so trojne. NLB je z ustavnim zakonom postala politična državna banka brez prave poslovne in korporativne avtonomije. Drugič, teritorialni princip in nasledstvena logika sta blokirala delovanje LB v državah bivše SFRJ. Tretjič, slovenski politiki so civilnopravne zaveze LB do varčevalcev podredili politični logiki države in nasledstvenim pogajanjem. Tako smo zapravili poslovne priložnosti, moralno diskreditirali državo in na koncu izgubili bitko na ESČP.

Protagonisti te nesrečne operacije so bili predvsem štirje, Drnovšek in Arhar, Gaspari ter Gabrovec. Vseskozi obstaja teza, da ni bilo druge alternative. Toda dokazi so šibki. Slovenija naj bi imela premalo deviznih rezerv za poplačilo tujih varčevalcev. Toda pritiska na izplačila deviznih vlog ne bi bilo, če bi banke normalno delovale. Drugič, Sloveniji naj bi grozilo solidarnostno pokrivanje jugoslovskega dolga. Toda za to ni bilo pravne podlage. Tretje opravičilo govori podobnih zgledih iz kolonialne zgodovine in Nemčije po letu 1945, toda te neumnosti razkriva kvečjemu naše (ne)razumevanje razpada SFRJ.

Od nekdaj je bolje poslovati kot se bojevati. Če bi na primer leta 1991 formalno povezali LB in NLB v holding, prevzeli obveznosti in terjatve celotnega poslovnega sistema, bi lahko normalno poslovali. Lahko bi odpri rezidenčne račune za varčevalce, sklenili državne sporazume z delnimi kritji ... Tako pa smo stavili na dunajski sporazum o nasledstvu (2001), baselske posrednike in izgubili.

Očitno v Sloveniji nismo razumeli, da sta izhodišči bančništva zaupanje in spoštovanje lastniških pravic nad kapitalskimi upravičenji. Toda ESČP se je dejansko od samega začetka postavilo na stališče, ki je bilo diametralno nasprotno slovenskemu. Z vidika človekovih pravic ne obstajajo teritorialno načelo, večna

nasledstvena pogajanja in dokazovanja o čudaštvu deviznega poslovanja v SFRJ. Varčevalni in drugi kreditni posli so zasebno pravno razmerje med banko in komitentom, tudi v socializmu. V liberalnem kapitalizmu pa je lastniška pravica moralni temelj tržne družbe in ne politični akt, ki ga lahko poljubno razlagamo, prelagamo in izpolnjujemo.

Sodbo ESČP bolje razumemo še z dveh vidikov. Politično celoten pristop z NLB nenavadno spominja na problem izbrisanih, ki je nastal v istem obdobju. Kontekst slovenskega političnega nacionalizma in katastrofalno ravnanje oblasti sta pripeljala do primerljive razsodbe ESČP in poplačila krivic. Ekonomsko nerazumevanje obligacijskih razmerij med bankami in komitenti pa smo doživeli z lanskim decembrskim izbrisom **malih delničarjev**, varčevalcev in lastnikov vrednostnih papirjev. Kar je pred tem doletelo Hrvate in Bosance, so sedaj izkusili slovenski vlagatelji. Spet je bilo v ozadju sklicevanje na zunanje interese, podobno nismo razumeli lastnine in obligacijskih razmerij. Najverjetneje bo tudi tu epilog z ESČP podoben.

Prizadetih je 297.000 varčevalcev, skupna vrednost poplačil bo naslednja leta verjetno preseгла 500 milijonov evrov. Banke so družbene, krivice zasebne, odgovornost pa običajno kolektivna. Janša je leta 2012 trdil, da ni mogoče vrniti, česar nisi dobil. Morda je skupaj z drugimi pozabil, da moraš plačati, če si nekomu nekaj vzal. ×

Banke so družbene, krivice zasebne, odgovornost pa običajno kolektivna. Janša je leta 2012 trdil, da ni mogoče vrniti, česar nisi dobil. Morda je pozabil, da moraš plačati, če si nekomu nekaj vzal.